

Ієрусалимов Ігор Олександрович, професор кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

МЕТОДОЛОГІЯ ТЕОРІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розгляд методологічних проблем, що має суттєве значення як для теорії, так і для практики криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, неможливий без правильного визначення вихідних теоретичних положень, до яких, зокрема, належить поняття методології.

У процесі життєдіяльності людина користується різними методами, передусім тими, що призначені для пізнання закономірностей розвитку природи й суспільства (методи емпіричного пізнання дійсності). Пізнання закономірностей розумової діяльності також забезпечують відповідні методи, які становлять групу методів теоретичного пізнання.

У реальній дійсності послуговуються не лише методами пізнання, а й методами практичної діяльності. Такими, зокрема, є методи криміналістичного забезпечення слідчої діяльності. Їх використання має ґрунтуватися на науковій основі. Водночас досягнуті результати мають отримувати систематизоване відображення у визначеному вченні. Останнє, будучи вченням про методи криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, є методологією цього виду практичної діяльності.

Таким чином, існування методів емпіричного й теоретичного пізнання, а також методів практичного перетворення дійсності передбачає наявність двох видів методології: пізнання та безпосередньо практичної діяльності. Цю діяльність (з огляду на специфіку предмета теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності) розглядають як її методологію.

Зазначені види методології тісно взаємопов'язані, що зумовлено реально існуючим взаємозв'язком методів пізнання та перетворення дійсності.

Отже, можна стверджувати, що методологія криміналістичного забезпечення слідчої діяльності є, з одного боку, вченням про методи пізнання слідчої діяльності, її потреби, умови та шляхи вдосконалення, а з іншого – системою принципів практичного застосування методів криміналістичного забезпечення слідчої діяльності на основі конкретних методик за допомогою відповідних техніко-криміналістичних, тактико-криміналістичних, організаційно-методичних прийомів.

Методологія як вчення є системою знань, які можуть бути філософськими, загальнотеоретичними, приватно-науковими. Кожен вид знання інтерпретує відповідні види методів, оскільки будь-яка наука користується конкретними методами пізнання. Їх застосування передбачає вказівку стосовно того, як за конкретних умов найбільш раціонально використовувати певний метод. Відносно одних методів такі вказівки наявні у філософії, щодо інших – у межах інших наук, що не є правовими (наприклад, математика, кібернетика тощо).

У правовій науці, також розробляють власні методи, формують правила їх застосування в процесі пізнання і перетворення дійсності. Оскільки правові науки розвивалися не лише на основі застосування всезагального діалектичного методу, а й завдяки розробленню системи спеціальних методів, це призвело до створення відповідних учень про методи в різних юридичних науках [1]. Такі науки виконують у своїй сфері цілком визначену методологічну функцію.

З огляду на об'єктивне існування всезагального діалектичного методу та методів спеціальних наук, можна дійти висновку про існування різних рівнів методології та можливість розподілення її на окремі види та різновиди залежно від того, які методи (всезагальні, загальнонаукові або окремі) вона розробляє та яку конкретну науку обслуговує.

Оскільки кожна наука має особливий предмет, вона неминує створює свій метод дослідження, у вимогах якого відображається специфіка її предмета, тобто створює власну методологію. Розв'язуючи методологічні проблеми стосовно конкретної науки, окрема наукова методологія органічно проникає в зміст цієї науки [2, с. 13]. Таким чином, усі окремі науки, спираючись на фундаментальні засади філософії, здійснюють у відповідній сфері життєдіяльності певну методологічну функцію.

Сказане повною мірою стосується теорії криміналістичного забезпечення слідчої діяльності, оскільки будь-яка теорія створює можливості для пізнання і перетворення дійсності [3, с. 64].

Це положення означає, що для тих наук і практичних органів, які користуються вказаними можливостями, зазначена теорія виконує методологічну функцію. Оскільки окреслену функцію виконує спеціальна правова теорія, то відмежувати її методологічну роль від інших рівнів методології дає змогу спеціальна наукова методологія. Причому, визначаючи функціональне призначення цієї теорії, слід підкреслити, що вона має бути не лише теорією пізнання дійсності, а й одночасно теорією і методологією безпосередньо практичної діяльності.

Усі правові науки, які становлять систему наук про слідчу діяльність, зокрема криміналістика, виконують у відповідній сфері методологічну функцію, тому не викликає сумніву, що і похідна від неї теорія криміналістичного забезпечення слідчої діяльності також здійснює в процесі свого функціонування методологічну функцію.

Список використаних джерел

1. Сырых В. М. Метод правовой науки (основные элементы, структура) / В. М. Сырых. – М. : Юрид. лит., 1980. – 76 с.
2. Шептулин А. П. Диалектический метод познания / А. П. Шептулин. – М. : Политиздат, 1983. – 320 с.
3. Келле В. Ж. Теория отражения и методология познания социальных явлений / В. Ж. Келле, Н. И. Макешин // Ленинская теория отражения и современная наука. Теория отражения и обществознание. – София, 1973. – С. 65–68.